

Kitâb- 1 Muğrib
Hacı Bektaş-1 Velî
(Bektaşîlikle İlgili İbadet ve Uygulamalar)

Yazar
Dr. Mümin Topcu

ISBN: 978-625-7305-47-1

1. Baskı
Ekim, 2021 / Ankara

Yayın Sertifika No
46683

Matbaa Sertifika No
46682

 Grafiker®
Yayınları
Yayın No: 413
Web: grafikeryayin.com

Kapak ve Sayfa Tasarımı
Baskı ve Cilt

 Grafiker®
Grafik-Ofset Matbaacılık Reklamcılık
Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.
Oğuzlar Mahallesi
1396. Cadde No: 6/A
06520 Balgat-ANKARA
Tel : 0 312. 284 16 39 Pbx
Faks : 0 312. 284 37 27
E-mail : grafik@grafiker.com.tr
Web : grafiker.com.tr

Kitabın hukuksal ve bilimsel sorumluluğu yazarına aittir.

*Bu kitabı,
Nuruyla yolumuzu aydınlatan evlâd-ı resul erlerine ithaf ediyorum.
Bir birini görmez,
Lakin veliler ervâhı atası birdir,
Dolanır yine bire gelir,
Sen seni arada/ara da sende/sen de bul.*

Mümin Topcu

Dr. Mümin Topcu

05.10.1971'de Giresun Gce'ye bağlı Tevekli mahallesinde dünyaya geldi. Tevekli ilkokulundan 1982'de mezun oldu. 1985'de Gce ortaokulunu, 1989'da Tirebolu lisesini tamamladı.

1990'da başlayıp 1994'te İnönü Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı ğretmenliği bölümünden mezun oldu. 1997'de aynı niversitede *Divan-ı Rızâi, Tenkitli Metin* başlıklı çalışmasıyla yüksek lisan derecesini aldı. 1994-1999 arası milli eğitimde öğretmenlik yaptı. 1999-2016 yıllarında Dicle Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı ğretmenliği bölümünde görev yaptı. Dicle niversitesinde *Yařar Kemal'in Romanlarında Halk Bilimi Unsurları* başlıklı çalışmasıyla 2008'de doktorasını bitirdi. 2008-2016 arası Dicle niversitesinde yardımcı doçent olarak halk edebiyatı derslerini yürüttü.

2016'da Düzce Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümüne yardımcı doçent olarak atandı. Halen bu görevini sürdürmektedir.

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	9
GİRİŞ	11
1. Hacı Bektaş-ı Velî'nin Yaşamı.....	11
2. Eserleri.....	12
2.1. Fatıha Tefsiri.....	12
2.2. Kitâbü'l-Fevâ'id.....	13
2.3. Nasihatleri.....	13
2.4. Besmele Şerhi.....	14
2.5. Makâlât-ı Gaybiyye ve Kelimât-ı 'Ayniyye.....	14
2.6. Makâlât.....	14
2.7. Kitâb-ı Muğrib.....	15
2.7.1. Mağrib/Muğrib Kelimesi Üzerine Notlar.....	15
2.7.2. Kitâb-ı Muğrib Nüsha Bilgileri.....	17
2.7.3. Kitâb-ı Muğrib'in Özeti.....	18
2.7.4. Çalışmanın Bazı Teknik Özellikleri.....	31
TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ	33
KISALTMALAR	34
METİN	35
Hazâ Kitâb-ı Muğrib Te'lîf-i Mebhas.....	35
Hacı Bektaş-ı Velî.....	35
[Allaha, Kitaplara ve Paygamberlere İman].....	35
[Akıl, İman ve Küfür].....	36
[Miraç, Namaz, Oruç, Zekat ve İman].....	37
[Hz. Âdem'in Namaz ve Oruç Akdi].....	39
[Ayetler ve Duâlar].....	40
[Zümer 22-23. Ayetler].....	40
[Mülk 8-10. Ayetler].....	42

[Vakı‘a 52, 54-55. Ayetler].....	42
Et-tahiyyât.....	43
Du‘â-ı şalâvat.....	44
Şenâ-ı istiftâh.....	44
Du‘â-ı Kunûd.....	44
Allâhumme.....	45
Sûre-i [Nas].....	45
[Sure-i] Felâk.....	47
Sûre-i [İhlas].....	48
Sûre-i Tebbet.....	52
Sûre-i Naşr.....	54
Sûre-i Kâfirûn.....	55
Sûre-i Kevşer.....	56
Sûre-i [Ma‘un].....	57
Sûre-i Kureyş.....	58
Sûre [-i Elem tera].....	58
Sûre-i Humeze.....	59
Sûre-i ‘Aşr.....	61
Sûre-i Tekâşur.....	61
Sûre-i Kâri‘a.....	62
Sûre-i ‘Âdiyât.....	64
Sûre-i Zelzele.....	65
Sûre-i Kayyime.....	67
Sûre-i Kadr.....	69
[Yûşa / Şem‘ûn Hikâyesi].....	70
Sûre-i Fatiha.....	73
[Yaratılış miti].....	74
[Soy, Amel ve Mükellefiyet].....	76
[Dört Kapı Kırk Makam].....	77
Evvel şerî‘atda olan on maqâm.....	77
Bâb: Tarîkatıñ maqâmların bildirir:.....	79
[Nasuh hikâyesi].....	79

[Hz. Musa ile Dağın Konuşması].....	81
Bu bâb ma'rifetiñ maqâmların beyân eder.....	82
[Dille İlgili Bir Hikâye].....	83
Bâb Hâkiqat maqâmın bildirir.....	85
[Dünya Bahçe Teşbihi].....	87
[Peygamberimizden Yâ Ali Nidasıyla Öğütler].....	91
[Hz.Musa'nın Cennetdeki Komşusu Hikâyesi].....	94
[Musa Hızır Hikâyeleri:].....	95
Bâb: [Kırk Oğlu Olan Zahid].....	97
[Musahipliğın Kuralları].....	98
['Amme Suresi].....	102
[Hz. Musa İle İki Adam Arasında Şükür Konulu Hikâye].....	108
[Hz. Musa ile Elsiz Ayaksız Adam Hikâyesi].....	108
[Cennetlik Cehennemlik Adamların Hikâyesi].....	110
[Cennetlik Cehennemlik Adam Hikâyesi].....	111
[Köpeğeye Su Veren Kadın Hikâyesi].....	111
[Yaşaya Göre Sorumluluk].....	112
[İkrar Verme ve Dualar].....	113
Bir gülbenk çeke.....	114
[Ferraş duası].....	115
Sofra du'ası.....	116
Şakkâ du'ası.....	116
'İlm-i ledünü.....	120
Hâkiqat-ı evliyâ maqâmdır.....	121
Bâb: Yâs günleriniñ fazlın beyân eder.....	122
[Hasan ile Hüseyin'in Meşk Hikâyesi].....	124
[Hasan ile Hüseyin'in Şehit Edilmesinin Hikmetleri].....	124
[Muharrem Ayındaki İbadet ve Uygulamalar].....	125
KAYNAKLAR	127
DİZİN	129
TIPKIBASIM METNİ	131

SUNUŞ

Kitab-ı Muğriple ilgili çalışmamız, Düzce Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesince düzenlenen “Hacı Bektaş-ı Velî ve Türk Kültüründe Bektaşilik” konulu bir panele konuşmacı olarak katılmaya karar vermemle başladı. Panelde konu belirlemek için araştırma yaparken Ankara Milli Kütüphane’de Hacı Bektaş-ı Velî’ye ait olduğu belirtilen *Hazā Kitāb-ı Muğrib, Te’lîf-i Mebhas Hacı Bektaş Velî* başlıklı el yazması kitap dikkatimizi çekti. Kaynaklarda daha önce bu isimle Hacı Bektaş-ı Velî ile ilgili bir eserin olmayışı nedeniyle, nüsha üzerinde çalışmalarımızı ilerlettik.

Ön çalışmalarımız sonucunda Kitab-ı Muğrib’in, Hacı Bektaş Velî ve Bektaşilik geleneği ile ilgili Türk kültürü, inancı ve folkloru açısından çok değerli bilgiler içerdiğini tespit edince, eserin yayımlanmasını bir görev telakki ederek çalışmalarımızı yoğunlaştırdık.

Tek nüshası bulunan Kitāb-ı Muğrib’i incelerken, ilk bölümlerinde Hacı Bektaş Velî’nin Makalat adlı eserinde işlenen özellikle dört kapı kırk makam konularında benzeştiğini gördük. İslam’ın temel inanış ve ibadetlerini içeren dört kapı kırk makam konularıyla birlikte, İslam’ın temel ibadetlerinden namazlarda yoğunlukla okunan dualara ve Kur’an’dan surelere yer verildiğini gördüğümüz kitabın sonraki bölümde bu benzerliğin olmadığını gördük. Özellikle namazlarda sıklıkla okunan Kur’an’dan kısa ayetler ile birlikte yine namazlarda okunan salavatlara ve kunut dualarına ve bunlarla ilgili açıklamalara yer vermesi nedeniyle kitabın bu bölümü bizde, namaz kılmaya yönelik, bilgilendirme amacıyla yazıldığı kanaati uyandırdı.

Bektaşilikle ilgili öğütler, mesele başlığı adı altında Bektaşiliğin temel problemlerine dair çözüm önerileri, fikhî konular, Bektaşilikle ilgili yaşam pratikleri, tarikat gelenekleri, pir, rehber, talip, musahiplik, Hz. Ali, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin ile ilgili inanışlar, uygulamalar ve gelenekler, bir gülbenk, yemek ve sakka duaları, al-i beyt sevgisi üzerine inanışlar olmak üzere Bektaşilik folkloruyla ilgili unsurları ihtiva eden sözlü kültürün ve geleneğin bir parçası olan bu bölümler, çalışmamızın en önemli yanını oluşturdu.

Kitapta Bektaşiliğin temel itikat, ibadet ve inanış konularına, bütüncül yaklaşımla yer verildiğini görmekteyiz.

Yazmada yer alan hikâyeleri incelediğimizde bunların dini-tasavvufi gelenekteki anlatılardan oluştuğunu görmekteyiz. Nasuh hikâyesi, Hz. Musa'nın dağ ile konuşma hikâyesi, dille ilgili bir hikâye, dünya bahçe benzeşmesi üzerine kurulan bir hikâye, Hz. Musa'nın cennetdeki komşusu hikâyesi, Musa-Hızır hikâyeleri, kırk oğlu olan Zahid, Hz. Musa ile iki adam arasında geçen şükür konulu bir hikâye, elsiz ayaksız adam, cennetlik cehennemlik adam, cennetlik kul ve köpeğe su veren kadın hikâyelerinden oluşmaktadır. Bu hikâyeleri, ilk örnekleriyle karşılaştığımızda, hikâyelerin çoğunun temel anlatılış mantığı aynı olmakla birlikte, motiflerinin, olay örgülerinin ve bazı önemli motiflerinin ilk anlatımlarıyla önemli ölçüde farklılaştığını görmekteyiz. Hikâyelerdeki bu farklılaşma bizde, Kitab-ı Muğrib'deki hikâyelerin sözlü gelenekte şekillendiği ve zamanla varyatlaşmaya uğradığı fikrini oluşturdu.

Dört kapı kırk makam anlayışı her iki eserde de ortak olmakla birlikte; özellikle ayetler, hikayeler ve Bektaşilik ile ilgili meseleler, inanış, gelenek ve uygulamalara yer verilmesi bizde, Kitâb-ı Muğrib'in Makalat'dan ayrı bir kitap olduğu kanaatini oluşturdu. Umumiyetle kitabi bilgilerden oluşturulmuş Makalat'taki konulara ek olarak zamanla sözlü kültürün de katkısıyla oluşmuş olan Kitab-ı Muğrib'deki ibadet, inanış, gelenek ve uygulamalar, eserin en önemli bölümlerini oluşturmaktadır. Bu bölüm, birey-toplum ilişkilerini düzenleyen dini-tasavvufi, folklorik uygulamaları, bilgi ve birikimleri barındırır. Kısaca bu konuda denilebilir ki Kitab-ı Muğrib, Makalat'ı içermekle birlikte onun yaşama uygulamasıdır.

Netice itibariyle Alevi- Bektaşî geleneği içerisinde, bu geleneğin hemen hemen temel inanış, ibadet ve uygulamalarına yer vermiş olması, bunlarla ilgili problemleri titizlikle ele alması, incelemesi ve Kur'an ve sünnet anlayışına uygun ilmi çözümler getirmesiyle müstakil bir kitap olan Kitab-ı Muğrib, ilgililer için bir başucu kitabı niteliğindedir.

Özellikle transkribe metnimizi gözden geçirmekle ve bütün kitabı okumakla bize rehber olan Prof. Dr. Süleyman Çaldak hocama teşekkür ederim. Bu süreçte yardımlarını esirgemeyen Prof. Dr. Mehmet Emin Uludağ'a, Prof. Dr. Ali Ertuğrul'a ve Prof. Dr. Fevzi Karademir'e teşekkür ederim. Ayrıca bu çalışmaya başlamamıza neden olan Prof. Dr. Recai Özcan'a teşekkür ederim. Bu süreçte güzel bir çalışma ortamı sağlayan eşim ve çocuklarıma teşekkür ederim. Ayrıca bilgisayar ile ilgili teknik yardımlarından dolayı kardeşim Seyfettin Topcu'ya teşekkür ederim.